

010000, Астана қаласы, Үкімет үйі

010000, город Астана, Дом Правительства

№ _____

Қазақстан Республикасы
Парламенті Мәжілісінің депутаттарына

2024 жылғы 14 ақпандағы № ДЗ-48 депутаттық сауалға

Құрметті депутаттар!

Күнбағыс тұқымын әкетуге арналған экспорттық баж 20 %, бірақ тоннасына 100 еуродан аспайтын көлемінде 2023 жылғы 1 ақпаннан бастап қолданылады.

1. Бүгінгі таңда Қазақстанда жалпы қуаты 3 млн тоннаға жуық күнбағыс өңдейтін 60-тан астам кәсіпорын жұмыс істейді.

2023 жылы күнбағыс тұқымының жалпы жиналуы 1,2 млн. тоннаны құрағанын ескерсек, өңдеу кәсіпорындары өз қуаттылығының 40 % жүктелген. Барлық кәсіпорындардың қуаты елде өсірілген күнбағыс тұқымдарының барлық көлемін толық өңдеуге мүмкіндік береді.

Күнбағыс әкетуге экспорттық кедендік баж (ЭКБ) енгізу нәтижесінде мынадай оң нәтижелерге қол жеткізілді:

1) май өндірісі 331,1 мың тоннадан 534,1 мың тоннаға дейін (60 %) өсті. 2022/23 МЖ қорытындысы бойынша тазартылмаған күнбағыс майының өндірісі 417,6 мың тоннаны құрады (өткен маусыммен салыстырғанда +50%). Сондай-ақ, тазартылған күнбағыс майы өндірісі 2021/22 маусымымен салыстырғанда 4%-ға, 145,3 мың тоннаға дейін ұлғайды.

2) күнбағыс майының экспорты 60%-ға өсті. Мәселен, 2023 жылы 321,1 млн АҚШ доллары, бұл 2022 жылдың ұқсас кезеңінің деңгейінен 60% артық (227,1 мың тонна 316,6 млн АҚШ доллар сомасында). Негізгі экспорттаушылар - Тәжікстан, Өзбекстан, Ауғанстан және Қытай.

Тазартылмаған (80%) және тазартылған (20%) майдың жалпы экспортындағы үлесі:

- тазартылмаған майдың экспорты 2023 жылы 316,2 мың тонна 274,3 млн АҚШ долл. сомасында 2022 жылдың сәйкес кезеңімен салыстырғанда 72%-ға ұлғайды (184,3 мың тонна 257,1 млн АҚШ долл. сомасында).

- 2023 жылы тазартылған күнбағыс майының экспорты 48,2 мың тонна 46,6 млн АҚШ долл. сомасында 2022 жылдың сәйкес кезеңімен салыстырғанда 13%-ға ұлғайған (42,7 мың тонна 59,5 млн АҚШ долл. сомасында).

3) ішкі нарықта өсімдік майы импортты алмастырады. **2023 жылы күнбағыс майының импорты 17%-ға төмендеп, 89,1 мың тоннаны құрады (2022 жылы импорт 107,7 мың тоннаны құрады).**

Оның ішінде 2023 жылы:

Тазартылмаған: 26% - ға төмендеп, 46,5 мың тоннаны құрады (2022 ж. – 62,8 мың тонна).

Тазартылған: 5%-ға төмендеп, 42,6 мың тоннаны құрады (2022 ж. – 44,9 мың тонна).

4) Күнбағыс майын өндіруде қосымша құнды өнім бар – (жмых) шрот. Ол құс шаруашылығы, мал шаруашылығы және құрама жем өндіру сияқты байланысты салалар үшін мал азығын жасайды.

Мәселен, күнбағыс тұқымынан жмых экспорты 2023 жылы 72%-ға өсіп, 2022 жылмен салыстырғанда 295,9 мың тоннаны (171,8 мың тонна) құрады.

Оның ішінде Иран сияқты алыс шет елдер бағытындағы өсім 38,7 мың тоннаға дейін (6,8 мың тонна) өсім 4,6 есе, Латвия 97,1 мың тоннаға дейін (21,2 мың тонна) өсім 3,5 есе, сондай-ақ Қытай, БАӘ, Оман сияқты елдерге жаңа өткізу нарықтары ашылды, Корея және басқалар.

5) Күнбағыс тұқымын әкетуге экспорттық баж салығының енгізілуіне байланысты ағымдағы жылдың ақпан айынан бастап **ішкі нарықта күнбағыс майының бағасы тұрақтанды.**

Ақпан айындағы жағдай бойынша күнбағыс майының бағасы республика бойынша 20,2%-ға төмендеді (2023 жылғы ақпанмен салыстырғанда). Мәселен, республика бойынша күнбағыс майының орташа бағасы литріне 715 теңгені құрайды.

Осылайша, күнбағыс тұқымына экспорттық кедендік баждарды енгізу экономиканың қайта өңдеу секторын дамытуға және майдың ішкі бағасын тұрақтандыруға бағытталған **уақтылы шара** болып табылады.

2. Экспорттық кедендік бажды қолдану барлық қазақстандық экспорттаушылар үшін экспортқа тең қолжетімділікті сақтай отырып, экспортты шектемейді.

Сонымен қатар, бұл шара күнбағыс экспортының орташа жылдық деңгейін сақтауға, әлемдік нарықтарда жоғары сұраныс пен бағаның өсуі жағдайында шикізатты елден әкетудің шамадан тыс көлемін тежеуге және өзіндік өндеуді, қосылған құны бар өнімді өндіру мен экспорттауды дамытуға жәрдемдесуге мүмкіндік берді.

Мәселен, 2022-2023 жылдардағы маркетингтік жыл (қазан-қыркүйек) ішінде 317,3 мың тонна күнбағыс экспортталды, бұл өткен жылдармен салыстырғанда экспорттың **ең жоғары көрсеткіші** болып табылады (20/21 жж. – 247,9 мың тонна; 21/22 жж. – 226,9 мың тонна).

3. Төленген ЭКБ ел бюджетіне түседі, одан кейін ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілер субсидия алады. Бүгінгі таңда күнбағыс тұқымына ЭКБ-дан бюджетке 9,6 млрд. теңге түсті.

Бұдан басқа, ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілерге ЖЖМ, минералды тыңайтқыштар, тұқымдар, пестицидтер сатып алу кезінде субсидиялар түрінде мемлекеттік қолдау көрсетіледі, суармалы су беру кезінде шығындар ішінара өтеледі. Инвестициялық субсидиялау бағдарламасы шеңберінде ауыл шаруашылығы

техникасын сатып алу, Ауыл шаруашылығы өнімдерін сақтау және қайта өңдеу объектілерін құру, суару жүйелерін құру және кеңейту және т. б. шығындардың бір бөлігі өтеледі. Сондай-ақ, көктемгі егіс және егін жинау жұмыстарын жүргізуге кредит беру, арзандатылған дизель отынымен қамтамасыз ету бойынша қолдау көрсетіледі.

4. Күнбағыс тұқымын өндіру және өңдеу нарығына экспорттық кедендік баждың әсері мәселелері бизнес өкілдерімен бірнеше рет талқыланды. Мәселен, ағымдағы жылғы 19 ақпанда ҚР Премьер-Министрінің орынбасары С.М. Жұманғариннің төрағалығымен өткен кеңестің қорытындысы бойынша, оған мемлекеттік органдардан басқа, ҚР Парламенті Мәжілісінің депутаты, тұқым өңдеушілер мен өндірушілер, «Атамекен» ҰКП, сондай-ақ «Союз Полеводов Казахстана» өкілдері қатысты. Қазақстан Республикасының Ауыл шаруашылығы министрлігіне тұқымдарды ішкі нарыққа тапсырған кезде күнбағыс өндірушілерін экспорттық баждың қолданылуы есебінен бюджетке түсетін сома мөлшерінде субсидиялау мүмкіндігін пысықтау тапсырылды.

Сондай-ақ, өңдеушілермен күнбағыс тұқымының қорын жеке-жеке сата алмайтын фермерлердің мәселелерін шешу туралы келісімге қол жеткізілді.

5. Күнбағыс үшін жоғары экспорттық бағалар сақталатынын атап өткен жөн. Мәселен, 2023 жылдың ақпан айынан бастап (ЭКБ қолданылу сәтінен бастап) желтоқсан айына дейін күнбағыс экспортының орташа бағасы **41 % - ға өсіп**, 268,8 мың теңгені құрады, сондай-ақ күнбағыс егіс алқабы өткен жылдың деңгейін - **1,1 млн га** сақтап қалды.

Қазақстан бүгінде баж салығына қарамастан, күнбағыс тұқымын жеткізу көлемі бойынша қытай мен Өзбекстан жеткізушілерінің арасында бірінші орында тұр. Түрікменстан, Өзбекстан, Қырғызстан күнбағыс өңдеу қуатын белсенді түрде құруда, бұл үшін жеткілікті шикізат жоқ.

Тұтастай алғанда, көрші мемлекеттердің саясаты, олардың ішінде күнбағыс пен майдың ірі өндірушілері шикізат алуды ынталандыруға және жеке өңдеуді дамытуға бағытталған. Мысалы, Ресейде 50% мөлшерінде, бірақ 32 мың рубльден (150-160 мың теңге) кем емес экспорттық баж салығы бар. Украинадан күнбағыс экспортын лицензиялау және Еуропа бағытындағы күнбағысқа экспорттық баж экспорттық бағаның 1.8 % Украинада белгіледі (1999 жылдан 2012 жылға дейін 23 % мөлшерінде жұмыс істеді). Өзбекстанда күнбағыс пен күнбағыс майын әкелуге нөлдік баж салығы қолданылады. Қырғызстанда тек өсімдік майын өндіру үшін күнбағыс тұқымын әкелуге ҚҚС нөлдік мөлшерлемесі белгіленді. Қытайда күнбағыс тұқымын әкелуге салық жоқ.

Көрші елдердің мұндай шаралары қазақстандық шикізатты өз елдерінің ішінде қайта өңдеу үшін әкетуді тартымды етеді.

Шикізатты әкетуге ЭКБ жойылған жағдайда қайта өңдеу кәсіпорны үшін өткізу нарықтарын жоғалту және ел экспортының шикізаттық бағытын сақтау ықтималдығы жоғары, сондай-ақ ішкі нарықта әлеуметтік маңызы бар азық-түлік тауарларына бағаны ұлғайтудың жоғары қаупі бар.

Сонымен қатар, Мемлекет басшысы Қ.Ж. Тоқаев Қазақстан Республикасы Үкіметінің кеңейтілген отырысында (2023 жылғы 19 сәуір) қайта өңдеуді дамыту және қайта өңделген өнімді экспорттау тапсырылды *«Үкімет осы жылдың бірінші*

жартысында енгізілуі тиіс қосымша нормативтік-құқықтық тетіктерді нысықтауда. Шикізатты экспорттаудың қарапайым моделі енді жұмыс істемейді. Ел ішінде жаңа зауыттар мен қайта бөлулер құру қажет. Бұл жаңа тәртіптің міндеті».

Өз кезегінде, күнбағыс тұқымына экспорттық кедендік баж салығын енгізу экономиканың қайта өңдеу секторын дамытуға және ішкі нарықты қайта өңдеу өнімдерімен қамтамасыз етуге бағытталған шара болып табылады.

О. Бектенов

*Орын: Б. Маралбаев
Тел: 74-54-69*

010000, Астана қаласы, Үкімет үйі

010000, город Астана, Дом Правительства

№ _____

Депутатам Мажиліса Парламенті
Республики Казахстан*На депутатский запрос № ДЗ-48 от 14 февраля 2024 года***Уважаемые депутаты!**

Экспортная пошлина на вывоз семян подсолнечника в размере 20 %, но не менее 100 евро за тонну действует с 1 февраля 2023 года.

1. На сегодня в Казахстане действует более 60 предприятий по переработке подсолнечника с общей мощностью порядка 3 млн тонн.

Учитывая, что в 2023 году валовый сбор семян подсолнечника составил 1,2 млн тонн, перерабатывающие предприятия загружены 40 % от своих мощностей. Мощность всех предприятий позволяет осуществлять полную переработку всего объема семян подсолнечника, выращенного в стране.

В результате введения экспортной таможенной пошлины (ЭТП) на вывоз подсолнечника достигнуты следующие положительные результаты:

1) Производство масла выросло с 331,1 тыс. тонн до 534,1 тыс. тонн (60 %). По итогам 2022/23 МГ производство нерафинированного подсолнечного масла составило 417,6 тысяч тонн (+50% по сравнению с прошлым сезоном), также увеличилось и производство рафинированного подсолнечного масла на 4% по сравнению с сезоном 2021/22, до 145,3 тыс. тонн.

2) Экспорт масла подсолнечного вырос на 60%. Так, за 2023 год экспортировано 364,4 тыс. тонн на сумму 321,1 млн долл. США подсолнечного масла, что на **60% больше** уровня аналогичного периода 2022 года (227,1 тыс. тонн на сумму 316,6 млн. долл. США). Основные экспортеры – Таджикистан, Узбекистан, Афганистан и Китай.

Доля в общем экспорте нерафинированного (80%) и рафинированного (20%) масла составила:

- экспорт масла **нерафинированного** за 2023 год составил 316,2 тыс. тонн на сумму 274,3 млн. долл. США, **увеличившись на 72%** в сравнении с аналогичным периодом 2022 года (184,3 тыс. тонн на сумму 257,1 млн долл. США).

- экспорт **рафинированного** масла подсолнечного за 2023 год составил 48,2 тыс. тонн на сумму 46,6 млн. долл. США, **увеличившись на 13%** в сравнении с аналогичным периодом 2022 года (42,7 тыс. тонн на сумму 59,5 млн долл. США).

3) На внутреннем рынке происходит **импортозамещение растительного масла. За 2023 год импорт** масла подсолнечного **снизился на 17%** и составил 89,1 тыс. тонн (импорт в 2022 году составлял 107,7 тыс. тонн).

Из них в 2023 году:

Нерафинированное: снизилось на 26 % и составило 46,5 тыс. тонн (2022 г. – 62,8 тыс. тонн).

Рафинированное: **снизилось на 5%** и составило 42,6 тыс. тонн (2022 г. – 44,9 тыс. тонн).

4) У производства подсолнечного масла есть еще и побочный ценный продукт – (жмых) шрот. Из него получается корм для скота для смежных отраслей, таких как птицеводство, животноводство и производство комбикормов.

Так, **экспорт** жмыха из семян подсолнечника в 2023 году **вырос** на 72% и составил 295,9 тыс.тонн в сравнении с 2022 годом (171,8 тыс.тонн).

В том числе наблюдается рост в направлении стран дальнего зарубежья, таких как Иран до 38,7 тыс. тонн (6,8 тыс. тонн) рост в 4,6 раза, Латвия до 97,1 тыс. тонн (21,2 тыс. тонн) рост в 3,5 раз, а также открылись новые рынки сбыта в такие страны как Китай, ОАЭ, Оман, Корея и другие.

5) В связи с введением экспортной пошлины на вывоз семян подсолнечника с февраля т.г. **цены на внутреннем рынке на подсолнечное масло стабилизировались.**

По состоянию на февраль месяц цены на подсолнечное масло снизились на 20,2% по республике (по сравнению с февралем 2023 года). Так, средняя цена по республике на подсолнечное масло составляет 715 тенге за литр.

Таким образом, введение экспортных таможенных пошлин на семена подсолнечника является **своевременной мерой**, направленной на развитие перерабатывающего сектора экономики и стабилизацию внутренних цен на масло.

2. Применение экспортной таможенной пошлины не ограничивает экспорт, сохраняя равный доступ к экспорту для всех казахстанских экспортеров.

Более того, данная мера позволила сохранить среднегодовой уровень объема экспорта подсолнечника, сдержать чрезмерный объем вывоза сырья из страны в условиях высокого спроса и роста цен на мировых рынках, содействовать развитию собственной переработки, производству и экспорту продукции с добавленной стоимостью.

Так, за маркетинговый год (окт-сен) 2022-2023 годов экспортировано 317,3 тыс. тонн **подсолнечника**, что является **максимальным показателем** экспорта в сравнении с предыдущими годами (20/21 гг. – 247,9 тыс. тонн ; 21/22 гг.– 226,9 тыс. тонн).

3. Уплаченные ЭТП поступают в бюджет страны, из которого в дальнейшем получают субсидии сельхозтоваропроизводители. На сегодня в бюджет поступило – 9,6 млрд. тг. от ЭТП на семена подсолнечника.

Кроме того, сельхозтоваропроизводителям оказывается государственная поддержка в виде субсидий при приобретении ГСМ, минеральных удобрений, семян, пестицидов, частично возмещаются затраты при подаче поливной воды. В рамках программы инвестиционного субсидирования возмещается часть затрат при приобретении сельхозтехники, создании объектов хранения и переработки сельскохозяйственной продукции, создании и расширении оросительных систем и др.

Также оказывается поддержка по кредитованию проведения весенне-полевых и уборочных работ, обеспечению удешевленным дизтопливом.

4. Вопросы влияния экспортной таможенной пошлины на рынок производства и переработки семян подсолнечника неоднократно обсуждались с представителями бизнеса. Так, по итогам проведенного совещания 19 февраля т.г. под председательством Заместителя Премьер-Министра РК Жумангарина С.М., в котором приняли участие, кроме государственных органов, депутат Мажилиса Парламента РК, переработчики и производители семян, представители НПП «Атамекен», а также ОИПиЮЛ «Союз Полеводов Казахстана», Министерству сельского хозяйства Республики Казахстан было поручено проработать возможность субсидирования производителей подсолнуха при сдаче семян на внутренний рынок в размере суммы, поступающей в бюджет за счет действия экспортной пошлины. Также достигнута договоренность с переработчиками о решении вопросов фермеров, которые не могут продать свои запасы семян подсолнечника в индивидуальном порядке.

5. Следует отметить, что сохраняются высокие экспортные цены на подсолнечник. Так, с февраля (с момента действия ЭТП) по декабрь 2023 года средняя цена на экспорт подсолнечника **выросла на 41% и составила 268,8 тыс. тенге**, также посевная площадь на подсолнечник сохранила уровень прошлого года - **1,1 млн.га**.

Казахстан сегодня стоит первым среди поставщиков Китая и Узбекистана по объемам поставок семян подсолнечника, несмотря на действие пошлины. Туркменистан, Узбекистан, Кыргызстан активно строят мощности по переработке подсолнечника, не имея на это собственного сырья в достаточном количестве.

В целом политика соседних государств, среди которых крупнейшие производители подсолнечника и масла, направлена на стимулирование получения сырья и развития собственной переработки. Например, в России заградительная вывозная пошлина в размере 50%, но не менее 32 тыс.рублей (150-160 тыс.тенге). В Украине установлено лицензирование экспорта подсолнечника из Украины, и экспортная пошлина на подсолнечник в направлении Европы установлена в размере 1.8% от экспортной цены (с 1999 года до 2012 года действовала в размере 23%). В Узбекистане действует нулевая пошлина на ввоз подсолнечника и масло подсолнечное. В Кыргызстане установлена нулевая ставка НДС на ввоз семян подсолнечника исключительно для производства растительного масла. В Китае на ввоз семян подсолнечника отсутствуют налоги.

Такие меры соседних стран делают привлекательным вывоз казахстанского сырья для переработки внутри своих стран.

В случае отмены ЭТП на вывоз сырья существует высокая вероятность потери рынков сбыта для перерабатывающих предприятий и сохранения сырьевой направленности экспорта страны, а также высокий риск увеличения цен на социально значимый продовольственный товар на внутреннем рынке.

В тоже время Главой государства К.Ж. Токаевым в ходе расширенного заседания Правительства Республики Казахстан (19 апреля 2023 года) было поручено развивать переработку и экспортировать переработанную продукцию *«Правительство прорабатывает дополнительные нормативно-правовые механизмы, которые необходимо ввести в первой половине этого года. Модель*

простого экспорта сырья уже не работает. Требуется создание новых заводов и переделов внутри страны. Это задача нового порядка».

В свою очередь, введение экспортной таможенной пошлины на семена подсолнечника является мерой, направленной на развитие перерабатывающего сектора экономики и обеспечение внутреннего рынка перерабатывающей продукцией.

О. Бектенов

*Исп. Б. Маралбаев
Тел: 74-54-69*